

GEOGRAFIJA, UNIVERZA IN ODLIČNOST

Anton Gosar

Uvodno razmišljanje ob otvoritvi 8. Ilešičevih dnevov v Ljubljani, 17. 11. 1994.

Čeprav nisem bil seznanjen z odsotnostjo za naše delo "odgovorne dežurne osebe", kot je ministra dr. Slavka Gabra na TV omizju 2. 11. 1994 okarakteriziral državni sekretar dr. Pavle Zgaga, sem pripravil, brez vednosti organizatorja, dve kratki razmišljanki. Prva zadeva mene in ožjo srenjo kolegov na univerzi. Druga zadeva neposredno vas. Beseda je o izobraževalni politiki.

Vem, nekateri mi zavirate direktorstvo! Vprašajte kolege. Dejali vam bodo: predstojništvo oddelka so vice. Ko sem sam študiral, nas je bilo 84, skupaj z Melikom in Ilešičem. Posamezni pedagogi so vodili skrb o dvanajstih, trinajstih študentih. Danes je na Oddelku za geografijo vpisanih 409 študentov (rednih, izrednih, ponavljalcev. . .), oddelek ima 25 delavcev, deset je učiteljev. Posamezni pedagoški delavci so mentorji vsaj sedemindvajsetim študentom. Postali smo razredniki. V tretjem in četrtem letniku je v vsakem več kot 60 študentov, skoraj toliko kot nas je bilo vseh skupaj ob koncu šestdesetih. V dveh mesecih predstojnikovanja sem moral rešiti 38 prošenj, napisati 12 priporočil, dati 325 podpisov, izprašati 46 študentov, sodelovati na 24 sestankih. Imam polno pedagoško obveznost. Za vodenje oddelka prejemam 4825 tolarjev. Predstojništvo je zagotovo preddverje pekla!

Nič boljšega se ne obeta! Na univerzo se je letos vpisalo 2000 študentov več kot lani. Vpisali smo 93 % naravnega prirastka. Leta 1982 se je na univerzo vpisalo 67 % absolventov srednjih šol, letos pa kar 91 % absolventov le-teh. Delež diplomantov v ustrezni generaciji pa se je v navedenem desetletju povečal le za dober odstotek: od 16,2 % v letu 1983 na 17,5 % v letu 1993. Izmet na univerzi je vsak dan večji! Univerza je postala institucija propada na višji ravni. Na geografiji diplomira letno še vedno manj kot 20 študentov, vpišemo pa jih praviloma prek 100. Več kot dve tretjini študentov študija nikoli ne dokonča. Izobrazbeni rezultat ekspanzije študirajočih je zelo majhen. Torej: komu ali čemu služi ekspanzija šolstva?

Prihajam do sklepa: družba od univerze ne pričakuje več elitnega znanja. Šolanje na univerzi je sredstvo, ki naj prispeva k ohranjanju socialnega miru. Družba mladim ponudi največjo vrednoto: vrhunsko znanje. Njihova krivda je, če te možnosti ne izkoristijo. Če "falirajo", se nimajo kaj pritoževati. Naj se kar sami zrejo! Imamo obzirno, apatično (in, vseeno, neuko) in nerevolucionarno mladino. Le manjši del najde samozadostnost

v nacionalizmu. Prav zato nimamo prevrnjenih avtomobilov in razbitih vitrin. Nimamo pa tudi strokovnih špic. (Imamo sicer tesla, nimamo pa Tesel!) Univerzitetnim diplomantom je ponavadi več vredna diploma kot stroka. Cehovska pripadnost je med študenti in diplomanti zelo, zelo šibka. To velja tudi za geografijo.

Ekspanzijo je čutili tudi v srednjem šolstvu. Vendar, kolegi, glavo pokonci! Demografi nam obetajo olajšanje: srednješolske generacije po letu 1997 (do 2000) bodo kar za 35 % manjše. V nasprotju z vsesplošnim dvigom števila študirajoče mladine pa ekspanzija srednjega šolstva v razvitih državah ni več sredstvo za reševanje socialnih problemov mladih. Srednješolska izobrazba postaja obvezna sestavina moderne družbe. Vendar! V Nemčiji se na univerzo vpiše le 44 % srednješolskih absolventov. Drugim je na voljo pahljača višjih in visokih šol. Te izobražujejo za konkretne poklice v bančništvu, turizmu, trgovini, komunikacijah itd. Ponavadi tudi z ustreznim finančnim deležem panoge in podjetij. Tega pri nas ni.

Kot predavatelj v 1. letniku se vsako leto srečujem z novo generacijo. Vi, srednješolski učitelji, nam pošiljate ta, deloma že prebrani, polproizvod (ali morda: polysurovino). Moji kolegi, ki imajo stike s srednjo šolo, pravijo, da so le-te mučilnica otrok in učiteljev (denimo: prvič v zgodovini slovenstva mora ta generacija osemnajstletnikov obvladati 6 svetovnih romanov), da so mračne, da so metode učenja na njih zastarele, da se je na njih (zaradi plač) že udeležila negativna selekcija kadrov. . . Mene pa pri vsaki novi generaciji moti le nekaj: odsotnost individualnosti oziroma ukalupljenost. Vedno pogosteje opažam pomanjkanje vsakršne kreativnosti, logičnega razmišljanja in (svetovne) razgledanosti. Vedno bolj je prisotna netolerantnost do drugačnosti. Ko vprašam, kdo redno prebira vsaj enega od dnevnih časopisov, nihče ne dvigne roke. Pri vprašanju po tednikih jih med stotimi okrog 10 dvigne roko.

In, za konec: matura. Zakonsko potrjuje, vzpodbuja ukalupljenost, uniformiranost. Poenotenje znanja osemnajstletnikov pa zame ni vrednota! Tako kot je matura zasnovana danes, je le nadomestek za sprejemne izpite na univerzi. Ministrstvo je predpisalo njeno vrednost. Ta mora znašati vsaj 60 %. Geografi smo za preostale kriterije določili uspeha v obeh zadnjih letih šolanja (20 %) in izbirna maturitetna predmeta (20 %). Kakšna je perspektiva tiste generacije, ki ji pri maturi in vpisu v visoko šolstvo spodleti, pa ni nikjer povedano.

Vem, veliko vas ima otroke v srednji šoli. Obenem pa ste prav vi sestavni del izobraževalne politike. Vem, da tudi vas to skrbi. Rešitev vidim za oba nivoja šolanja v tem, da družno lansiramo idejo o nujnosti razvoja neuniverzitetnega izobraževanja po srednji šoli. Strokov-

ne visoke šole naj nudijo neposredno oporo gospodarstvu. Odgovor na vprašanje: ali je v banki boljši strokovnjak "faliran študent" ali absolvent računovodske visoke strokovne šole, bi moral biti nedvoumen. Postsrednješolsko neuniverzitetno izobraževanje bi, glede na možno razpršeno lokacijo in raznovrstnost teh šol, zaneslo kvaliteten kader tudi na območja, kjer ga sedaj primanjkuje.

Povsem na koncu bi vas rad spomnil na srečanje z menoj ob 7. Ilesčevih dnevih. Takrat smo govorili o alohtoni poselitvi v Sloveniji, po domače: o "Bosancih". Idejo so takoj za tem zgrabili na Fakulteti za družbene vede. Lansirali so raziskavo med slovenskimi srednješolci. Iz nje posredujem izbrano preglednico.

Preglednica: Ali bi imeli delovne, osebne ali intimne odnose z ljudmi, ki pripadajo drugim narodnostnim ali socialnim skupinam? (Vir: Ule in Mihelj, 1993, po Vid Pečjak "Družbene in moralne vrednote v tranziciji", Bled, november 1994.)

Narodi in socialne skupine	Zvrst odnosov			
	delovni DA (v %)	osebni DA (v %)	intimni DA (v %)	najraje nobenih (v %)
Italijani	26	27	17	30
Nemci	25	35	27	12
Hrvati	21	27	18	36
Srbi	20	22	9	49
Muslimani	21	24	10	27
Bosanci	20	22	9	49
Židje	22	28	6	60
Cigani	18	16	6	60
Bolniki z AIDS	18	23	2	58
Duševni bolniki	20	30	5	45
Homoseksualci	17	15	2	66

Dijaki so v novembru leta 1993 morali odgovoriti na vprašanje: Ali bi imeli delovne, osebne ali intimne odnose z ljudmi, ki pripadajo drugim narodnostnim ali socialnim skupinam? Povzetek odgovorov v enem stavku je: Slovenci bi raje imeli osebne stike z bolniki z AIDS-om kot s Srbi.

SPOŠTOVANE KOLEGICE IN KOLEGI GEOGRAFI!

Branka Gabrenja - Müller

V naslednjem članku Vas želim spodbuditi k razmišljanju o statusu geografije pri nas ter o njenem

položaju, zlasti v tistih šolah, kjer ni mature.

Menim, da bi se moral vsak izmed nas geografov, ne glede na to, kje je zaposlen, zanimati, kako je z geografijo v šoli. Večina ljudi pozna geografijo in naše dejavnosti ravno iz šole in prek šole. O delovanju geografov tudi v drugih ustanovah in delovnih mestih vedo bolj malo ali nič. Mogoče le-ti, kljub svojemu uspešnemu delu, tudi premalo poudarjajo svoj profil izobrazbe oziroma stanovsko pripadnost. Kakorkoli že, status geografije v šoli je življenjskega pomena za celotno vedo.

Geografija v osnovni šoli. Te problematike ne poznam dobro, zdi pa se mi, da ima geografija v OŠ danes svoje mesto. Največje težave, s katerimi se srečujejo osnovnošolski učitelji geografije, je verjetno delo brez ustreznih učbenikov, priročnikov in ostalih gradiv.

Geografija v gimnazijah in ostalih srednjih šolah, kjer imajo geografijo kot izbirni maturitetni predmet. Zdi se, kot da se vsa šolska geografija vrti okrog te problematike. Poleg ostalih težav, s katerimi se učitelji na teh šolah srečujejo, je verjetno največja - veliko (neplačanega) dela.

Geografija v srednjih šolah, kjer ni mature, oziroma geografija ni izbirni predmet. Verjetno se Vas malo zaveda, kako razvrednoten položaj ima geografija na takih šolah in kako težko je nam, ki jo učimo. Za začetek bi bilo dobro vedeti, koliko šol v Sloveniji ima geografijo samo eno leto (70 ur), koliko šol 2 leti (140 ur) in koliko šol in učencev! nima možnosti izbrati geografije kot maturitetnega predmeta. Te podatke bi želela videti v eni od naslednjih geografskih publikacij.

Geografija kot izbirni maturitetni predmet. Učenci na ekonomskih usmeritvah (tudi štiriletni programi) nimajo možnosti izbrati geografije za maturitetni predmet, ker jo poslušajo samo tri leta. Teoretično bi bilo sicer mogoče, vendar bi v 4. letniku morali hoditi k pouku geografije na neko drugo šolo. Ker vemo, da to praktično skoraj ni izvedljivo, vsi zainteresirani dijaki (posamezniki celo razmišljajo o študiju geografije!) v 4. letniku pozabijo na to željo. Držali se bodo večine in izbrali za maturitetni predmet zgodovino, ki je seveda tudi v 4. letniku.

Problem je v nerazporejenih urah, ki jih ni dovolj za oba predmeta. Zgodovina je pač močnejša. Mi geografi pa smo se s tem očitno sprijaznili, saj do sprememb ni prišlo niti v letošnjem februarju, ko so bile še mogoče.

Imam dve vprašanji: Ali ne obstaja anketa (lanska), v kateri so se učenci odločali o izbirnem predmetu in kjer je geografija zelo visoko kotirala? Ne bi bil tudi to argument za spremembe? Kdo se ni dovolj angažiral? Ali nam je res vseeno? Tudi to so ure in predvsem pomen, ugled geografije!

Geografija ali družbena znanja. Ta "pogrnjav-